

**TEGUMENTOLOGIA
POLSKA
DZISIAJ**

**POLISH
BOOKBINDING
STUDIES
TODAY**

SERIA: TEGUMENTOLOGIA POLSKA, I
SERIES: POLISH BOOKBINDING STUDIES, I

PATRONAT HONOROWY
I OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERNCJI OPRAWOZNAWCZEJ
„TEGUMENTOLOGIA POLSKA DZISIAJ”

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
PROF. DR HAB. LENA KOLARSKA-BOBIŃSKA

PATRONAT KONFERENCJI

PATRONAT MEDIALNY KONFERENCJI

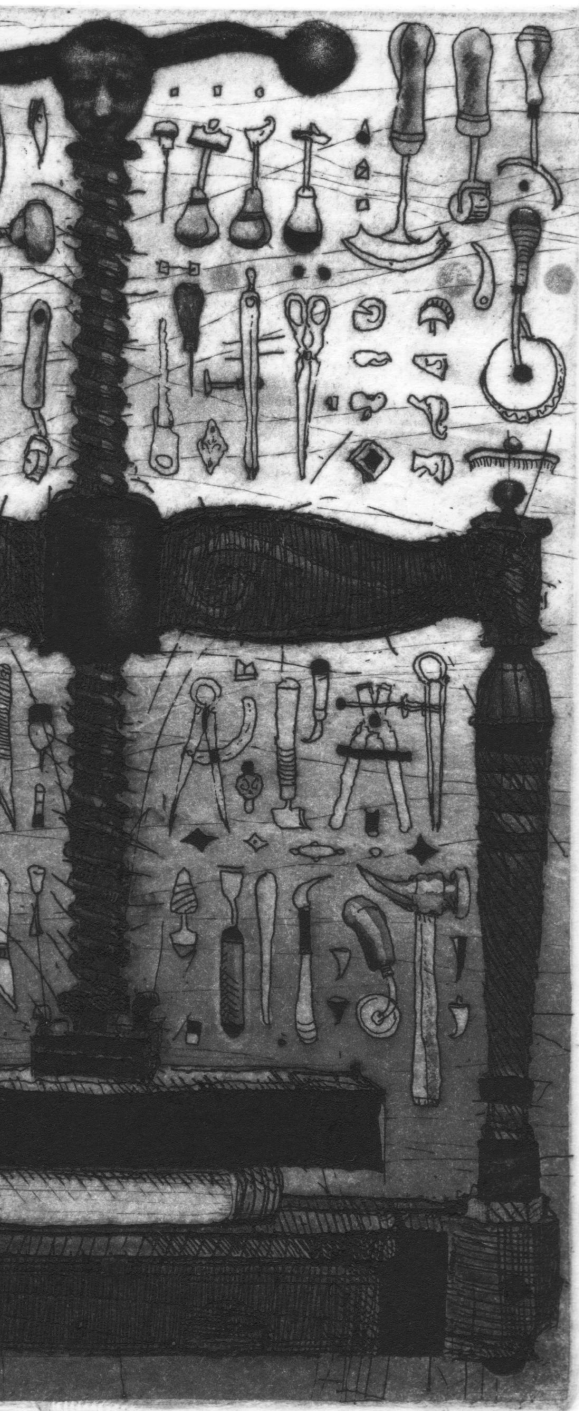

MECENAS KONFERENCJI

MECENASI TOMU STUDIÓW POKONFERENCYJNYCH

TEGUMENTOLOGIA POLSKA DZISIAJ

POLISH
BOOKBINDING
STUDIES
TODAY

REDAKCJA • EDITED BY
ARKADIUSZ WAGNER

Toruń 2015

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu MIKOLAJA KOPERNIKA

Recenzent
PROF. DR HAB. IWONA IMAŃSKA

Opracowanie redakcyjne
EWELINA GAJEWSKA

Tłumaczenia na język angielski
ZUZANNA WAGNER

Na okładce oraz we wnętrzu tomu
wykorzystano reprodukcję ekslibrisu
Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii UMK
autorstwa PROF. DR. HAB. PIOTRA GOJOWEGO,
pracownika Wydziału Sztuk Pięknych UMK
(intaglio, 2013)

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Toruń 2015

ISBN 978-83-231-3490-9

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu MIKOŁAJA KOPERNIKA
Redakcja: ul. Gagarina 5, 87-100 Toruń
tel. 56 611 42 95, fax 56 611 47 05
e-mail: wydawnictwo@umk.pl

Dystrybucja: ul. Mickiewicza 2/4, 87-100 Toruń
tel./fax 56 611 42 38
e-mail: books@umk.pl
www.wydawnictwoumk.pl

Druk: Drukarnia Wydawnictwa Naukowego UMK

SPIS TREŚCI • CONTENTS

Wstęp – Arkadiusz Wagner	/ 11
Introduction – Arkadiusz Wagner	/ 17

ZAGADNIENIA TEORETYCZNE • THEORETICAL ISSUES

JANUSZ TONDEL

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

<i>Tegumentologia polska dzisiaj</i>	/ 25
<i>Polish bookbinding studies today</i>	/ 47

ELŻBIETA POKORZYŃSKA

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

<i>O potrzebie słownika oprawoznawczego</i>	/ 57
<i>About the need of dictionary of bookbinding studies</i>	/ 74

UJĘCIA PROBLEMOWE • PROBLEM APPROACHES

ARKADIUSZ WAGNER

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

<i>Włoskie wpływy w polskim introligatorstwie XV–XVI wieku</i>	/ 81
<i>Italian influences on Polish bookbinding in 15th–16th century</i>	/ 103

KS. TOMASZ GARWOLIŃSKI

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie

<i>Oprawa klocka inkunabułów z księgozbioru biskupa Łukasza Watzenrodego w zbiorach Biblioteki „Hosianum” w Olsztynie. Z badań nad dorobkiem introligatora toruńskiego Macieja Hadebera</i>	/ 107
<i>The binding of block of incunabula from the book collection of bishop Łukasz Watzenrode in „Hosianum” Library in Olsztyn. From the research on the work of Toruń bookbinder – Maciej Hadeber</i>	/ 130

MARIANNA CZAPNIK

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Oprawy poznańskiego Monogramisty MC / 133

Bindings of Poznań Monogramist MC / 164

KATARZYNA PŁASZCZYŃSKA-HERMAN

Biblioteka Kolegium Filozoficzno-Teologicznego Polskiej Prowincji Dominikanów

Ślady bibliofilskiej działalności braci kaznodziejów – supereklibrisy dominikańskie z biblioteki oo. dominikanów w Krakowie / 167

The traces of bibliophile activity of brothers preachers – Dominican supralibros from the library of the Dominicans in Cracow / 188

MICHAŁ MURASZKO

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie

Oprawy ksiąg kanonika gnieźnieńskiego Tomasza Josickiego / 191

Book bindings of Gniezno's canon Tomasz Josicki / 207

INSTYTUCJONALNE ZBIORY OPRAW • INSTITUTIONAL COLLECTIONS OF BINDINGS

ELŻBIETA KNAPEK

Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie

Krakowskie późnogotyckie oprawy inkunabułów Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie / 211

Cracow late-gothic bindings of incunabula in Scientific Library of Polish Academy of Arts and Sciences & Polish Academy of Sciences in Cracow / 226

MONIKA PAŚ

Muzeum Narodowe w Krakowie

Zespół XVI-wiecznych opraw ksiąg rachunkowych w zbiorach Działu Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej Muzeum Narodowego w Krakowie / 233

The set of 16th century bindings of account books in the collection of Department of Decorative Art and Material Culture in the National Museum in Cracow / 250

JACEK PARTYKA

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie

*Pergamin, skóra, papier. Oprawy ksiąg z biblioteki kamedułów z krakowskich
Bielan / 261*

*Parchment, leather, paper. Book bindings from library of Camaldolese monks
from Cracow's Bielany / 274*

SZYMON SUŁECKI

Archiwum i Biblioteka Starodruków OO. Karmelitów na Piasku w Krakowie

*Oprawy książkowe w zbiorach klasztoru oo. karmelitów na Piasku
w Krakowie / 277*

*Book bindings in the collection of monastery of the Carmelites on the Sand
in Cracow / 296*

DOROTA SIDOROWICZ-MULAK

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu

*Z królewskich księgozbiorów XVII–XVIII wieku. Oprawy z superekslibrisami
polskich królów i królowych ze zbiorów Ossolineum / 299*

*From the royal book collections of the 17th–18th century. Armorial
book bindings of Polish kings and queens from the collection
of Ossolineum / 322*

PERSPEKTYWA KONSERWATORSKA • RESTORER'S PERSPECTIVE

WERONIKA KARLAK, KATARZYNA ŁABUZ

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu

Identyfikacja opraw – dwugłos bibliotekarza i konserwatora / 327

*The identification of bindings – double opinion of librarian and
restorer / 342*

MAŁGORZATA PRONOBIS-GAJDZIS

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

*Niewidoczne dla oczu. Przyczynek konserwatora-restauratora książki do
badań tegumentologicznych / 345*

*Invisible for eyes. Contribution of restorer-renovator of books for bookbinding
studies / 363*

EWA CHLEBUS

Biblioteka Elbląska im. C. Norwida

*Technika wykonania opraw jako przedmiot badań
tegumentologicznych / 365*

The binding technique as a subject of bookbinding studies / 388

JOLANTA CZUCZKO, DOROTA JUTRZENKA-SUPRYN

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

*Od rekonstrukcji do artystycznej kreacji. Problem przywrócenia oprawy
jako ochrony bloku książki na przykładzie projektów konserwacji-restauracji
wybranych starodruków z Kościoła Pokoju w Świdnicy / 391*

*From the reconstruction to artistic creation. The problem of restoring
of binding as a protection of a block of a book on the example of projects
of conservation-restoration of chosen old prints from the Peace Church
in Świdnica / 412*

PREZENTACJE NAUKOWE I KONSERWATORSKIE
OBIEKTÓW ZE ZBIORÓW BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ
W TORUNIU • SCIENTIFIC AND CONSERVATIONAL PRESENTATIONS
OF OBJECTS FROM THE COLLECTION OF THE UNIVERSITY LIBRARY
IN TORUŃ

MARTA CZYŻAK

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

*Cymelia introligatorstwa średniowiecznego w Bibliotece Uniwersyteckiej
w Toruniu / 419*

Cimelia of medieval bookbinding in University Library in Toruń / 431

MARIA STRUTYŃSKA †

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

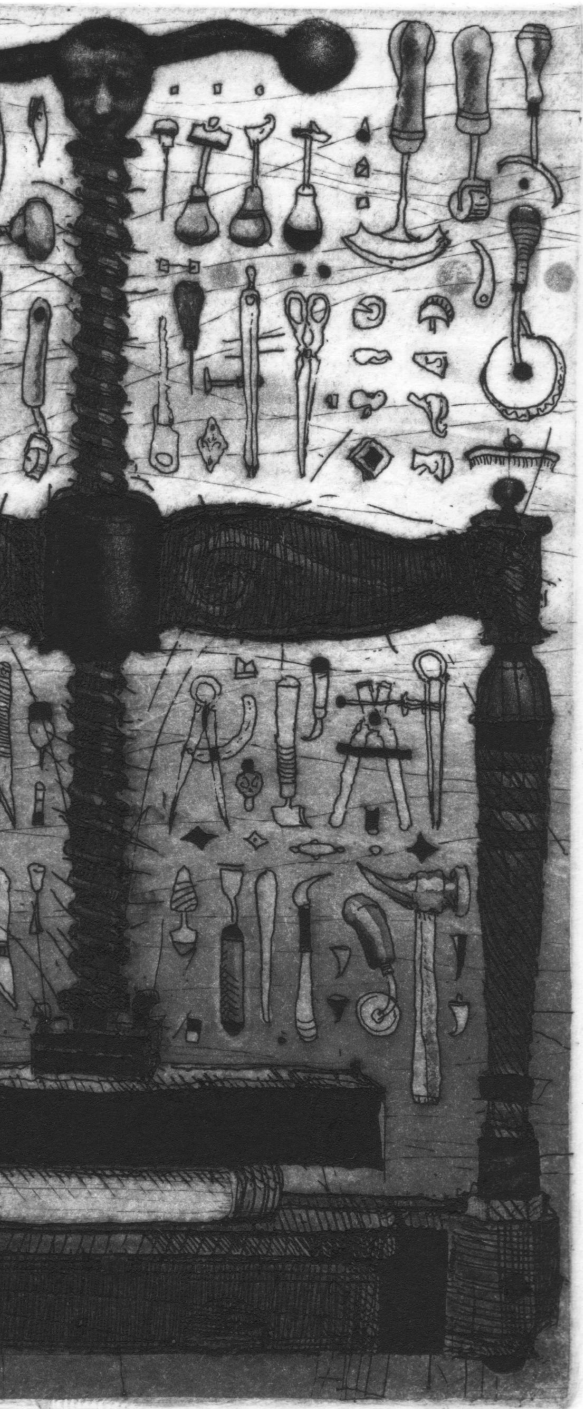
*Wystawa opraw ze zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej
w Toruniu / 435*

*The exhibition of bindings from the collection of old prints in University
Library in Toruń / 444*

Tablice • Tables / 447

Indeks nazwisk • Index of names / 463

WSTEP

INTRODUCTION

WSTĘP

Znamienną cechą współczesnej polskiej tegumentologii, zwanej też oprawoznawstwem, jest jej marginalizacja w dyskursie nauk humanistycznych. Mimo że introligatorstwo i jego wytwory stanowią integralny składnik dziejów książki i bibliotek oraz rzemiosła artystycznego, dostrzegalne są wprost dramatyczne zaległości w wiedzy o jego aspekcie materiałowo-technicznym, organizacyjnym i historycznym, a także formalno-stylowym. Towarzyszy temu brak skodyfikowanego nazewnictwa tegumentologicznego, czego naturalną konsekwencją jest chaos terminologiczny, wydatnie spowalniający, a na niektórych polach wręcz uniemożliwiający, postęp badawczy.

Przyczyn owego *status quo* jest wiele, jednak na czoło wysuwa się relatywnie trudna dostępność dzieł introligatorskich w zbiorach bibliotecznych, archiwalnych czy też muzealnych. W dodatku instytucjonalne zespoły opraw obejmują nierzadko tysiące lub zgoła dziesiątki tysięcy obiektów, co zdaje się odstraszać badaczy od wejścia na ów rozległy i tajemniczy obszar, przeważnie niedający gwarancji odkryć. Niemalże znaczenie ma też sytuowanie się opraw na pograniczu sfer zainteresowań bibliologii i historii sztuki, idące w parze z brakiem rozwiniętej tradycji badań tegumentologicznych w którymkolwiek z ośrodków akademickich w kraju. Wraz z obiektywnymi trudnościami, jakie wiążą się z wymogiem interdyscyplinarności oprawoznawstwa, prowadzi to do znacznego przeredzenia grona badaczy książkowych opraw. W konsekwencji poziom wiedzy o polskim rzemiośle introligatorskim, jego indywidualnościach

i pomniejszych reprezentantach, przemianach stylowych i technicznych w jego zdobnictwie, nie mówiąc o zbiorach opraw w naszym kraju, jest zawstydzająco niski.

W obliczu zarysowanych zjawisk, latem 2014 roku Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, we współpracy z Biblioteką Uniwersytecką w Toruniu, zorganizował pierwszą w kraju konferencję oprawoznawczą. Zgodnie z artykułowanymi wówczas postulatami jej celem była konsolidacja rodzimych tegumentologów przez wymianę doświadczeń i prezentację wyników prac, co w założeniu miało stanowić fundament dalszych inicjatyw naukowych. Na konferencję, objętą m.in. Patronatem Honorowym Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Patronatem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, zjechało prawie 70 prelegentów i słuchaczy, będących reprezentantami niemal wszystkich ważniejszych uczelni, bibliotek, archiwów i muzeów. W ciągu dwóch dni obrad wysłuchali oni ponad 20 referatów i komunikatów, którym towarzyszyły prezentacje najcenniejszych zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, a także pokazy prac konserwatorskich.

Niniejszy tom studiów stanowi wybór zaprezentowanych wówczas tematów, uszeregowanych wedle pięciu – stworzonych na potrzeby konferencji – bloków tematycznych. Pierwszy z nich, zatytułowany *Zagadnienia teoretyczne*, otwiera tekst wybitnego badacza dawnej książki w Prusach, Profesora Janusza Tondela, który podjął się zdiagnozowania kondycji polskiej tegumentologii ostatniego ćwierćwiecza wraz z nakreśleniem głównych wyzwań, przed którymi stanie ona w najbliższych latach. W artykule *O potrzebie słownika oprawoznawczego* Elżbieta Pokorzyńska scharakteryzowała dotychczasowe próby stworzenia polskiego wokabularza pojęć tegumentologicznych, sytuując je na tle podobnych przedsięwzięć w Europie i na świecie.

Kolejny blok tematyczny wypełniają *Ujęcia problemowe*, w ramach których przybliżono sylwetki niektórych średniowiecznych i nowożytnych introligatorów oraz ich zleceniodawców, a także przemiany formalno-stylowe w dekoracji i oznaczaniu własności woluminów. Arkadiusz Wagner zarysował problem niezwykle silnych wpływów włoskiego introligatorstwa w dorobku polskich, a zwłaszcza

krakowskich, rzemieślników XV i XVI wieku. Książd Tomasz Garwoliński podjął się analizy dorobku toruńskiego introligatora Macieja Hadebera, do czego punktem wyjścia stała się jedna z opraw tego mistrza znajdująca się w zbiorach olsztyńskiego „Hosianum”. Marianna Czapnik zaprezentowała wyniki swych wnikliwych badań nad dorobkiem prężnie działającego szesnastowiecznego introligatora poznańskiego, kryjącego się pod monogramem „MC”. Przedmiotem zainteresowania Katarzyny Płaszczyńskiej-Herman jest zespół około 30 supereklibrisów dominikańskich datowanych między XVI a XVIII wiekiem, widniejących na księgach z biblioteki tegoż zakonu w Krakowie. Wynikami badań nad działalnością bibliofilską oraz oprawami z księgozbioru kanonika gnieźnieńskiego, Tomasza Josickiego, podzielił się Michał Muraszko – jeden z realizatorów ministerialnego projektu badawczego, którego celem jest inwentaryzacja bezcennych zbiorów Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie.

W bloku tematycznym poświęconym *Institutionalnym zbiorom opraw* mieści się pięć artykułów rzucających światło na tezaury zabytków introligatorstwa w rodzimych bibliotekach i muzeach. Charakterystyki dzieł kilku indywidualności introligatorstwa krakowskiego schyłku XV i początku XVI wieku, jakie znajdują się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie, dokonała Elżbieta Knapiek. Efektowny zbiór opraw ksiąg urzędowych z XVI wieku, zgromadzonych w Dziale Rzemiosła i Kultury Materialnej Muzeum Narodowego w Krakowie, przybliżyła Monika Paś. Niektórych staropolskich bibliofilów oraz oprawy ich ksiąg przechowywane niegdyś w bibliotece kamedułów na krakowskich Bielanych obrał za przedmiot analizy Jacek Partyka. Z kolei Szymon Sułecki skupił uwagę na późnogotyckich i nowożytnych oprawach woluminów z bogatych zbiorów biblioteki karmelitów w Krakowie. Wreszcie prezentacji cymeliów rodzimego i zagranicznego introligatorstwa, związanych z polskimi władcami i ich żonami w XVII i XVIII wieku, podjęła się Dorota Sidorowicz-Mulak.

Wyrazem rosnącego znaczenia, jakie w badaniu opraw ma środowisko konserwatorów zabytków, jest osobny blok tematyczny poświęcony *Pespektywie konserwatorskiej*. Uwagami na temat zawitych dróg ku identyfikacji wybranych opraw późnogotyckich ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu podzieliły się

pracowniczeki tej placówki, Weronika Karlak i Katarzyna Łabuz. Reprezentantka toruńskiego ośrodka konserwacji książek, Małgorzata Pronobis-Gajdzis, zobrazowała problem możliwości atrybucyjnych, jakie daje wnikliwa analiza struktury, a nie tylko dekoracji, opraw. Elbląska konserwatorka, Ewa Chlebus, skoncentrowała się na technice wykonania opraw skórzanych i pergaminowych jako pełnowartościowym, choć wciąż niedocenianym przedmiocie badań tegumentologicznych. Z kolei projekt konserwacji-restauracji opraw z Kościoła Pokoju w Świdnicy stał się asumptem do rozważań Jolanty Czuczko i Doroty Jutrzenki-Supryn na temat rekonstrukcji i artystycznych kreacji w praktyce konserwatorskiej.

Blokiem tematycznym zamykającym konferencyjne obrady oraz niniejszy tom są *Prezentacje naukowe i konserwatorskie obiektów ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*. W ich ramach mieszczą się dwa teksty poświęcone wyselekcjonowanym cymeliom introligatorstwa średniowiecznego i nowożytnego, przechowywanych w dziale Zbiorów Specjalnych tej placówki. Marta Czyżak, jako specjalistka w zakresie średniowiecznych rękopisów, zaprezentowała osiem niezwykle cennych i rzadkich w skali europejskiej przykładów opraw gotyckich. Z kolei zmarła niedawno, wieloletnia pracowniczka Biblioteki, Maria Strutyńska, dokonała charakterystyki cymeliów europejskiego introligatorstwa renesansowego i manierystycznego, z takimi klejnotami na czele jak srebrne oprawy z biblioteki księcia Albrechta Pruskiego czy też oprawa z księgozbioru Jeana Grolieria.

Naturalną rzeczą jest, iż zestaw zagadnień zaprezentowanych podczas konferencji oraz w niniejszym tomie nie zamyka przebogatego spektrum problemów tegumentologicznych. Przeciwnie, stwierdzić należałoby raczej, że unaocznia on z jednej strony ogrom wyzwań stojących przez polskimi badaczami opraw, a z drugiej początek drogi, na której niezmiennie od około 100 lat rodzima tegumentologia się znajduje. Wypada jednak wyrazić nadzieję, że teksty zamieszczone w niniejszym wydawnictwie staną się impulsem ku intensyfikacji prac nad inwentaryzacją, a w dalszej perspektywie pogłębionym badaniom, dzieł introligatorstwa wykonanych w Polsce lub znajdujących się w polskich zbiorach. Zgodnie z poglądami wyrażanymi powszechnie w kręgach bibliotekarskich i naukowych, fundamentem do tego rodzaju działań winno być przygotowanie

interdyscyplinarnego słownika opracowawczego. Z ostatnich miesięcy pochodzi zaś budująca wiadomość o przyznaniu przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego środków na jego opracowanie. W naukowych periodykach zaczyna pojawiać się – większa niż dotąd – liczba tekstów, w których są analizowane, lub przynajmniej dotykane, zagadnienia opracowawcze. Wszystko to stwarza szansę na trwałe ożywienie dyskursu tegumentologicznego w naszym kraju, mającego wprost nieograniczone pole badawcze w zbiorach instytucji świeckich i kościelnych, a nawet kolekcjach prywatnych, nie mówiąc o zbiorach zagranicznych.

Zarówno inicjatywa zorganizowania toruńskiej konferencji, jak i wydania niniejszego tomu nie doszłyby do skutku, gdyby nie życzliwość wielu osób, będących admiratorami idei rozwoju i popularyzacji polskiej tegumentologii. W pierwszej kolejności pragnę najgoręcej podziękować Panu Profesorowi Januszowi Tondelowi, byłemu Dyrektorowi Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii UMK, za Jego entuzjazm dla pomysłu zorganizowania konferencji oraz nieustanne wspieranie mnie swym doświadczeniem i wiedzą. Koledze Doktorowi Krzysztofowi Nierzwickiemu, Dyrektorowi Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, dziękuję za udostępnienie wnętrza kierowanej przez niego placówki oraz pomoc organizacyjną. Podziękowania kieruję do członków Rady Naukowej konferencji, w której – oprócz wymienionych osób – znaleźli się: Profesor Grażyna Gzella, Profesor Jacek Gzella, Profesor Iwona Imańska oraz Profesor Ryszard Mączyński.

Osobne wyrazy wdzięczności kieruję do Patronów i Mecenasów konferencji oraz niniejszego tomu. W gronie tym honorowe miejsce rezerwuję dla Pani Profesor Leny Kolarskiej-Bobińskiej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, Towarzystwu Bibliofilów Polskich w Warszawie oraz Wielkopolskiemu Towarzystwu Przyjaciół Książki dziękuję za objęcie imprezy patronatem. Za Patronat Medialny dziękuję Redakcjom czasopism „Cenne, Bezczne, Utracone”, działającej w ramach Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, „Spotkania z Zabytkami” oraz „Akapit”. Za wzięcie na siebie roli Mecenasów konferencji oraz tomu studiów dziękuję Fundacji Amicus Universitatis Nicolai Copernici w Toruniu, kierowanej przez Panią

Justynę Karwowską-Ozimek; Towarzystwu Bibliofilów Polskich w Warszawie, kierowanemu przez Pana Profesora Edwarda Towpika, oraz Wielkopolskiemu Towarzystwu Przyjaciół Książki w Poznaniu, kierowanemu przez Pana Doktora Kazimierza Krawiarza.

O przyjęcie wyrazów wdzięczności proszę też osoby, od których podczas prac nad konferencją i tomem otrzymałem różnorakie formy wsparcia: Aleksandra Anikowskiego, Doktor Dorotę Degen, Redaktor Barbarę Kobielską, Edytę Krużyńską, Przemysława Krysińskiego, Andrzeja Mycia, Redaktora Wojciecha Przybyszewskiego, Hannę Sierdzińską, oraz wszelkie inne, niewymienione z nazwiska osoby, które przyczyniły się do zorganizowania imprezy i wydania niniejszego tomu.

Na koniec niech dane mi będzie wyrazić nadzieję w imieniu autorów pokonferencyjnych studiów, że będą one stanowić dla Czytelników ciekawą i pouczającą lekturę, po którą z chęcią sięgną zarówno badacze, jak i miłośnicy sztuki intrologatorskiej.

Arkadiusz Wagner

INTRODUCTION

The characteristic feature of Polish tegumentology known as well as bookbinding studies is its marginalisation in the discourse of the humanities. Despite the fact that bookbinding and its products are an integral component of the history of books and libraries as well as decorative arts, literally dramatic lack of knowledge of its material-technical, organisational, historical and also formal-stylistic aspects is can be observed. It is accompanied by the lack of codified tegumentological nomenclature, whose natural consequence is terminological chaos that considerably slows down, and in some fields even makes research progress impossible.

There are numerous reasons for this status quo, however the leading one is a relatively poor availability of bookbinding works in the collections of libraries, archives or museums. In addition, institutional sets of bindings not infrequently include thousands or even dozens of thousands objects, which appears to alienate researchers from entering this spacious and enigmatic area, which usually does not guarantee any discoveries. Considerable significance is also attached to the location of bindings on the border of spheres of interest of book studies and history of art, which goes hand in hand with the lack of developed tradition of tegumentological research in any of academic centres in Poland. Along with objective difficulties involved in meeting the requirement of interdisciplinary nature of bookbinding studies, it leads to a significant thinning out of the circle of researchers on book bindings. Consequently, the level of knowledge of Polish bookbinding craft, its individualities and

minor representatives, stylistic and technical transformations in its decoration, not to mention the collection of bindings in our country, is embarrassingly low.

In the face of the outlined phenomena, during the summer of 2014, the Institute of Science Information and Book Studies in Toruń in cooperation with the University Library in Toruń organised the first bookbinding studies conference in Poland. According to the demands articulated at this time, its aim was to consolidate of native tegumentologists through exchange of experiences and presentation of work results, which was originally supposed to provide basis for further scientific initiatives. The conference, which was under the auspices of among others the honourable auspice of the Ministry of Science and Higher Education and the auspice of the Polish Librarians' Association, was attended by barely seventy speakers and listeners who were representatives of nearly all the most important universities, libraries, archives and museums. During two days of deliberations, they listened to over twenty papers and releases, which were accompanied by the presentations of the most important collections of University Library in Toruń, and also the displays of restorers' works.

The hereby volume of studies presents a selection of the topics then presented, ordered according to five thematic blocks, made for the needs of conference. The first, under the title *Theoretical issues*, begins with the text of the outstanding researcher of old book in Prussia, Professor Janusz Tondel, who attempted to diagnose the condition of Polish tegumentology of the last quarter of the century, as well as to outline the main challenges that it has to face in the nearest future. The article by Elżbieta Pokorzyńska *About the need of dictionary of bookbinding studies* characterises previous attempts of making the Polish vocabulary of tegumentological terms, locating them against the background of similar undertakings in Europe and the world.

Another thematic block is discusses *Problem approaches*, within the framework of which the figures of some medieval and modern bookbinders and their employers are described as well as the formal-stylistic changes in decoration and the marking of the ownership of the volumes. Arkadiusz Wagner outlined the issue of extraordinary

strong influences of Italian bookbinding in the output of Polish and especially Cracow's craftsmen of the 15th and the 16th century. Priest Tomasz Garwoliński undertook the analysis on the output of a bookbinder from Toruń – Maciej Hadeber, who used as a point of departure one of the bindings of the master in the collection of "Hosianum" in Olsztyn. Marianna Czapnik presented the results of her thorough research on the output of a dynamic bookbinder from Poznań from the 16th century, who hid himself behind the monogram "MC". The object of interest of Katarzyna Płaszczyńska-Herman is the group of about thirty Dominican supralibros from the 16th to the 18th century, which are visible on the books from the library of the order in Cracow. The result of the research on bibliophile activity and bindings from the collection of Gniezno's canon – Tomasz Josicki were presented by Michał Muraszko – one of the producers of the ministerial research project whose aim is to conduct the stocktaking of the priceless collections of the Cathedral Library in Gniezno.

In the thematic block dedicated to *Institutional collections of bindings* there are five articles that cast light on *thesaurus* of period pieces of bookbinding in Polish libraries and museums. The characterisations on the works of several individualities of Cracow bookbinding of the turn of the 15th and the beginning of the 16th century that are gathered in the Scientific Library of Polish Academy of Arts and Sciences and Polish Academy of Sciences in Cracow were described by Elżbieta Knapiek. The impressive collection of bindings of official books from the 16th century that are kept in the Department of Decorative Art and Material Culture in the National Museum in Cracow were elaborated on by Monika Paś. Some of old Polish bibliophiles and the bindings of their books that used to be kept in the library of Camaldolese monks on Cracow's Bielany were chosen as an object of analysis by Jacek Partyka. In turn, Szymon Sułecky focuses on the late-gothic and modern bindings of the volumes from the outstanding collections of library of the Carmelites in Cracow. In the end, the presentation of the cimelia of Polish and foreign bookbinding, connected with Polish rulers and their wives in the 17th and the 18th century was prepared by Dorota Sidorowicz-Mulak.

The expression of an increasing significance, which in bookbinding studies is possessed by the circles of restorers of historic artefacts,

is in the separated thematic block dedicated to *Restorer's perspective*. The remarks on the topic of complex ways of identification of chosen late-gothic bindings from the collection of the University Library in Wrocław were presented by Weronika Karlak and Katarzyna Łabuz. A representative of the centre of conservation of bindings in Toruń, Małgorzata Pronobis-Gajdzis illustrated the issue of attribution possibilities which are given by an insightful analysis of the structure, and not only of the decoration of bindings. A restorer from Elbląg, Ewa Chlebus, focused on the technique of creation of leather and parchment bindings as valuable, however underestimated, object of bookbinding research. In turn, the project of conservation-restoration of bindings from the Peace Church in Świdnica prompted Jolanta Czuczko and Dorota Jutrzenka-Supryn to share their reflections on the topic of reconstruction and artistic creation in conservator's practice.

Scientific and conservational presentations of objects from the collection of the University Library in Toruń is the thematic block that closes the conference deliberations. A part of them is constituted by two texts which are dedicated to selected cimelia of medieval and modern bookbinding, kept in the Department of Special Collections of this branch office. Marta Czyżak, as a specialist in the field of medieval manuscripts, presented eight, extremely valuable and rare on European scale examples of gothic book bindings. In turn, the late employee of the Library of many years' standing, Maria Strutyńska, made a characterization of the cimelia of the European Renaissance and mannerist bookbinding, including such rare books as silver bindings from the library of prince Albrecht of Prussia, or a binding from the collection of Jean Grolier.

Naturally, the combination of problems presented during the conference and in present volume does not close the extraordinarily opulent spectrum of bookbinding studies issues. On the contrary, it should be stated that on one hand it reveals a bulk of challenges facing the Polish researchers of bindings and on the other – the beginning of the way which the native bookbinding studies have been following invariably since about one hundred years. However, what should be expressed here is the hope that the texts put in this volume would become an impulse to intensify the works on stocktaking, and

in further perspective – an extended research of the bookbinding works made in Poland or kept in Polish collections. According to the common opinions held in the library and scientific circles, the basis for such activities should be the preparation of an interdisciplinary bookbinding studies dictionary. The reassuring information has come during the last few months concerning the intention of the Ministry of Science and Higher Education to subsidise its drawing out. A larger amount than before of the texts in which bookbinding studies are analysed or at least touched, begin to appear in scientific periodicals. All that brings hope for a permanent animation of bookbinding studies discourse in our country that has literally unlimited research field in the collections of lay and church institutions, and even private collections, not to mention the foreign ones.

Both the initiative of organising of conference in Toruń and of publishing of the present volume would have not succeeded if it had not been for the kindness of many admirers of this idea as well as the development and popularisation of Polish bookbinding studies. At first, I would like to thank most wholeheartedly Mister Professor Janusz Tondel, the former director of the Institute of Science Information and Book Studies at the Nicolaus Copernicus University for his enthusiasm for the conception of organisation of the conference and constant supporting me with his own experience and knowledge. To my colleague, Doctor Krzysztof Nierzwicki, the director of the University Library in Toruń, I direct the thanks for opening the precincts of the institution that he is in charge of and for his organisational help. I direct my gratitude to the members of the Scientific Council of the conference, among which – apart from the above mentioned people – there are: Professor Grażyna Gzella, Professor Jacek Gzella, Professor Iwona Imańska and Professor Ryszard Mączyński.

I direct separate words of thanks to the Patrons of the conference and the hereby volume. In this circle, the honourable place is reserved for Professor Lena Kolarska-Bobińska and the Ministry of Science and Higher Education. The Polish Librarians' Association, the Association of Polish Bibliophiles in Warsaw and the Greater Poland's Association of Friends of the Book in Poznań I thank for taking the event under auspice. I thank the editorial staff of „Cenne, Bezcenne, Utracone”, which operates in the National Institute for Museums

and Public Collections, „Spotkania z Zabytkami” and „Akapit” for the media auspice. I thank the Foundation Amicus Universitatis Nicolai Copernici in Toruń, run by Katarzyna Karwowska-Ozimek, the Association of Polish Bibliophiles in Warsaw, run by Professor Edward Towpik and the Greater Poland’s Association of Friends of the Book in Poznań, run by Doctor Kazimierz Krawiarz for taking the role of the patrons of the conference and the volume of studies.

I also ask the people from whom I received diverse forms of support during the preparation of the conference and the volume to accept the expressions of my deep gratitude: Aleksander Anikowski, Doctor Dorota Degen, Editor Barbara Kobielska, Edyta Krużyńska, Przemysław Krysiński, Andrzej Mycio, Editor Wojciech Przybyszewski, Hanna Sierdzińska and all others, not mentioned by name, people who have contributed to the organisation of the event and the publication of the volume.

In the end, I would like to express hope on behalf of the authors of the papers that the post-conference studies will make interesting and instructive reading, which both researchers and admirers of the bookbinding craft will willingly reach out for.

Arkadiusz Wagner